

DR. KAZIMIERAS GARŠVA

Lietuvių kalbos institutas

MŪŠOS KRAŠTO NEKIRČIUOTI BALSIAI NUO A.BARANAUSKO IKI ŠIŲ DIENŲ

Straipsnyje aptariama Mūšos krašto tarmė, kurią A.Baranauskas vadino antraisiais rytiečiais, o A.Girdenis, Z.Zinkevičius – šiaurės panevėžiškiais. Naujoji tarmių klasifikacija yra patobulintas A.Baranausko klasifikacijos variantas. Šiame straipsnyje daugiausia remiamasi A.Baranausko tekstais; jie yra seniausias ir gana tikslus rašytinis tarmės šaltinis.

A.Baranausko laikais tarmė buvo išsidėsčiusi abipus dabartinės Lietuvos–Latvijos sienos ir tada visiškai nesiskyrė (priklausė ir tam pačiam administraciniam vienetui). Už dabartinės Lietuvos sienos dabar atsidūrė Brunavos, Budbergos parapijos ir Kriukų, Žeimelio, Smilgių, Nemunėlio Radviliškio ir kitų parapijų šiaurinės dalys. Per 120 metų šiaurės panevėžiškių (antrųjų rytiečių) paplatintų ir nepaplatintų nekirčiuotų balsių *i, u* fakultatyvus vartojimas iš esmės nesikeitė, o buvę trumpieji balsiai žodžių galūnėse dažniausiai visai iškrito ir vietoj jų nebetariamas joks „murmamasis balsis“.

A.BARANAUSKO KALBINIAI DARBAI. 1867–1884 m. A.Baranauskas profesoriavo Kauno kunigų seminarijoje. Tada iš klierikų surinko jų šnektų tekstų, stengdamasis apimti daugelį Lietuvos parapijų, ir siuntė vokiečių kalbininkui Hugo Vėberui. Tuos tekstus 1920–1922 m. išspausdino kitas Vokietijos kalbininkas Francas Špechtas, pavadindamas „Lietuvių kalbos tarmės, surinktos A.Baranausko“¹.

Čia šiaurės panevėžiškių tekstai pateikti iš 12 parapijų: Rozalimo, Pašvitinio, Vaškų (buv. Konstantinavo), Klovainių, Pakruojo, Šeduvos, Linkavos, Kriukų, Joniškėlio, Pasvalio, Pušaloto ir Pumpėnų. Tuos tekstus užrašė 23 seminarijos auklėtiniai. Dviejų pakraštinių parapijų (Kriukų ir Pašvitinio) tekstai pateikti ir „pirmųjų rytiečių“, t.y. šiauliškių, tarmės dalyje. Per šias parapijas eina panevėžiškių ir šiauliškių tarmių riba (gaila, kad A.Baranausko tekstyne nenurodytos tikslesnės užrašymo vietos – kaimai).

Dvylikos klierikų vardų trumposios galūnės išlaikytos (*Antanas, Jurgis, Kazimiaras, Martynas, Piatras, Pranciškus, Vytautas* ir t. t.), o 16 – jau re-

¹F.Specht. *Litauische Mundarten gesammelt von A.Baranowski*, 1-2, Leipzig, 1920, p. 1922.

dukuotos – *Antans / Ontans, Jons, Juozaps, Kazimiars, Mykols, Stanislovs, Vencents*). Tuo metu vyko intensyvi tarmės trumpųjų balsių redukcija ir tie užrašymai atspindi tikrą šnektų raidą. Tik aštuonių klierikų (galbūt šléktų) pavardžių galūnės rašomos nelietuviškai: *Augustowski, Misiewicz, Radziwił, Wołonczewski* ir t. t.

1882 m. A.Baranauskas su A.Vėberiu išspausdino „Lietuvių rytiečių tekstus“², pabaigoje pridėdamas kupiškėniškai ir bendrine kalba parašytą „Anykščių šilėlį“. Autorių nuomone, pusilgiai balsiai tarmėse buvę iš seno: trumpuosius balsius sudaro viena mora, pusilgius – dvi moros, ilguosius balsius – trys moros. Visuose žodžiuose būna viena priegaidė, o skiriasi pagal tai, kuri mora pabrėžiama.

1898 m. Peterburge išspausdintos A.Baranausko „Pastabos apie lietuvių kalbą ir žodyną“³. Čia apibūdinama lietuvių kalbos reikšmė indoeuropiečių lyginamajai kalbotyrai, lietuvių kalbos žodyno, fonetikos ypatybės, pateikiamas tarmių skirstymas. Plačiau A.Baranausko kalbiniai darbai jau yra aptarti⁴.

KITI ŠALTINIAI. Darbe daugiausia remiamasi Linkuvos⁵ apylinkių (maždaug 9 km spinduliu apie Linkuvą) tarme. Aš pats esu kilęs iš to miestelio. Dauguma audicinių eksperimentų atlikta dar 1973 m. Linkuvos vidurinėje mokykloje. 1972 ir 1973 m. pavasarį į maždaug 5000 m ilgio magnetofono juostą 19 ir 4,8 cm/s greičiu įrašyti tekstai (tinkami ir etnografijai, tautosakai) iš 60 žmonių (Kriukai, Linkuva, Mikniūnai, Lygumai, Klovainiai, Grūžiai, Vaškai, Lauksodis, Pašvitinys). Naudojamasi A.Baranausko „Lietuvių kalbos tarmių“⁶ ir Lietuvių kalbos instituto tarmių tekstais bei aprašais. Svarbesni dalykai tikrinti su 22 Vilniaus universiteto studentais iš įvairių tarmės vietovių.

SKIRIAMOSIOS TARMĖS YPATYBĖS. Tvirtapradžiai *ám, án* pasitaiko rečiau, o kitokių didesnių fonetinių skirtumų tarp šiaurinių pantininkų ir pontininkų nepastebėta. Todėl būtų teisingiau pagal tradiciją juos skirti nuo kitų šnektų. Skiriamosiomis šiaurės panevėžiškių (Mūšos upyno) tarmės ypatybėmis reikėtų laikyti šias:

² A.Baranowski, H.Weber, *Ostlitausche Texte*, Weimar, 1882.

³ А. Барановский, *Заметки о литовском языке и словаре*, Санктпетербург, 1898.

⁴ A.Sabaliauskas, *Lietuvių kalbos tyrinėjimo istorija*, t. 1, Vilnius, 1979, p. 166–171; Z.Zinkevičius, Antanas Baranauskas kalbininkas, *Literatūra ir kalba*, t. 19, 1986; R.Vencutė, Antano Baranausko kalbinių pažiūrų ištakos, *Ženklas ir prasmė*, Vilnius, 1986; A.Salys, *Raštai*, t. 3, Roma, 1985, p. 115–120.

⁵ Vietiniai žmonės miestelį nuo seno vadina tik Linkava ir taip oficialiai reikėtų rašyti.

⁶ *Lietuvių kalbos tarmės (Chrestomatija)*, Vilnius, 1970.

1) Balsių *i, u* platinimą penkiose pozicijose bei *ę, q* ir tvirtagališkai kirčiuotų *am, an, em, en* vertimą *ė, o* ir *om., on., ėm., ėn.*

2) Trumpųjų galūnės balsių redukavimą.

3) Vadinamąjį visuotinį kirčio atitraukimą.

Tada rytinė tarmės siena maždaug sutaptų su „Lietuvių kalbos atlasė“ žymima puntininkų riba, nors gal dar įeitų pakraštys iki Mūšos (Nemajūnai, Saločiai, Pasvalys), visada atitraukiantis kirtį, dažniausiai vienodai su pontininkais verčiantis trumpuosius galūnės balsius bei *i, u*, nekirčiuotus *ę, q, em, en, am, an*. Tarmės pasienyje ir ypač toliau už jos ribų kai kuriose pozicijose nedėsningsai nebeatitraukiamas kirtis, daugelyje formų išlaikomi trumpieji galūnės balsiai. Balsius *i, u* platina tik vakariniai tarmės kaimynai, ir šis plotas gal visais atvejais sutaptų su šiauriniiais vidurio aukštaičiais, kurie taip pat platina balsius *i, u*.

1. Negalūniniai nekirčiuoti *i, u*.

Tarmėje kirčiuoti ilgieji balsiai *i, u* visada išlieka, o trumpieji išlieka tik kirčiuoti pagrindiniu kirčiu (išskyrus galinį skiemenį).

Dėl nekirčiuotų balsių *i, u* iki šiol buvo trys nuomonės. Nuo seno dažniausiai teigiama (ar taip transkribuojama), kad tarmėje visi šie balsiai nekirčiuoti suplakami tik į *ė* ir *o*⁷. Kiti kalbininkai mano, kad *ė* ir *o* atitinka tik nekirčiuoti balsiai *ė, ie* ir *o, uo*, bet balsiai *i, u* prieškirtiniame (arba ir negaliniame pokirtiniame skiemenyje), kilę vien tik iš ilgųjų ar iš trumpųjų balsių, dvigarsiuose *il, im, in, ir* retkarčiais daug kur ar visur išlieka nepaplatinti. Gal tik prieš dešimtmetį atsirado dar viena nuomonė, priešinga pirmajai: išskyrus galinę pokirtinę poziciją, visose kitose nekirčiuotose pozicijose vietoj visų aukštutinės ir vidurinės eilės pakilimo balsių tarmėje yra tik *i* bei *u*.

Trumpieji balsiai *i, u* tarmėje platinami šiose pozicijose:

1) Kirčiuoti pagrindiniu ir atitrauktiniu kirčiu galiniame skiemenyje: *matìs~matìs* „matys“, *tò* „tù“, *liòg* „ligà“, *plòt* „plutà“⁸.

2) Pagrindiniu ir atitrauktiniu kirčiu tvirtagališkai kirčiuotame dvigarsyje *i, u +l, r, m, n*: *bēmpt'* „bim̃bti“, *kioršk* „kiřsk“, *soņks* „sunkùs“.

3) Pokirtiniame galiniame (dažniausiai uždareme) skiemenyje: *métès'* „métysiu, mėtųsi“, *métios* „mėtųs“, *aci.gol* „atsigula“, *grāžo* „grāžu“.

Bet kuriame prieškirtiniame ir negaliniame pokirtiniame skiemenyje (tiek uždareme, tiek atvirame), bet kurioje pozicijoje (prieš bet kurį balsį,

⁷ Literatūrą žr. K.Garšva, *Šiaurės vakarų panevėžiškių prozodija ir vokalizmas* (Diplominio darbo santrauka). Vilnius, 1973. p. 2–48.

⁸ Balsiai *i, u* turėjo būti platinami dar prieš kirčio atitraukimą – kitaip jie būtų išlikę siauri, kaip ir kirčiuoti pagrindiniu kirčiu. XVI a. raštų (pačių pirmųjų) tikriniai vardai rodo, kad jau tada balsiai *i, u* galėjo būti platinami.

tiesioginio substrato poveikio (susimaišius balsius platinančioms ir neplatinančioms žmonių grupėms), bet dėl nedėsningos analogijos su kirčiuota pozicija, kur balsiai *i, u* taip pat gali būti ir platinami, ir neplatinami, plg. *kì.ts* „kitas“, *kèt'* „kitì“ – *kitóks/kètòks* „kitóks“.

Tokia įvairovė bus atsiradusi ne dėl tiesioginio substrato poveikio (susimaišius balsius platinančioms ir neplatinančioms žmonių grupėms), bet dėl nedėsningos analogijos su kirčiuota pozicija, kur balsiai *i, u* taip pat gali būti ir platinami, ir neplatinami, plg. *kì.ts* „kitas“, *kèt'* „kitì“ – *kitóks/kètòks* „kitóks“.

Tekstuose balsiai *i, u* kiek mažiau plėtėja prieš aukštutinio pakilimo balsius ir absoliutinėje žodžio pradžioje; balsis *u* platinamas dažniau už balsį *i*. Tarmės tyrinėtojai manė nekirčiuotus šiuos balsius esant vien tik vidutinio pakilimo arba tik siaurus (J.Gerulis ir A.Baranausko tekstų nepaplatintus balsius *i, u* ištaisė dėl to, kad rėmėsi keliais ar tik vienu pavyzdžiu; platinimą galiniame skiemenyje apibendrindavo ir kitiems nekirčiuotiems asmenims). Veikiami bendrinės kalbos čia šių balsių neplatina sakė daugelis studentų iš įvairių tarmės vietų. Iš 139 Linkuvos ir Pašvitinio moksleivių žodžius su paplatintais priešskirtiniais *i, u* užrašė tik 5, nors ir jaunimas šiuos balsius platina dažniau.

1 lentelė. Nepaplatintų ir paplatintų *i, u* skaičius priešskirtiniuose skiemenyse A.Baranausko tekstuose ir „Lietuvių kalbos tarmių“ chrestomatijoje.

A.Baranausko tekstai				„Lietuvių kalbos tarmės“										
Abs. ž. pr.		Neabs. ž. pr.		Abs. ž. pr.				Neabs. ž. pr.						
II sk.	I sk.	II sk.	I sk.	II sk.	I sk.	II sk.	I sk.	II sk.	I sk.	II sk.	I sk.	II sk.	I sk.	
Balsiai														
<i>i</i>														
		i	è	i	Ė	i	è	i	Ė	i	è	i	è	t. b.
		2	-	17	4	7	-	5	-	2	-	15	3	i
		3	3	21	12	3	-	9	-	-	2	28	3	è
		1	2	10	8	3	-	16	3	4	2	27	1	e
		20	8	18	4	10	-	17	-	7	-	27	3	u
		4	1	28	17	2	-	6	-	1	-	20	3	o
II sk.	I sk.	14	8	31	29	8	-	14	4	15	6	15	10	a
u	o	u	o	u	o	u	o	u	o	u	o	u	o	
6	3	12	4	4	2	10	23	-	-	8	4	16	-	34
1	-	4	2	1	-	11	16	3	-	2	2	-	1	24
-	1	-	2	-	1	-	1	-	-	7	2	3	-	17
4	2		5	-	2	2	8	-	-	3	-	2	-	11
-	-	4	-	-	1	8	15	-	-	1	-	-	1	17
7	2	7	1	2	6	10	17	4	-	5	1	10	-	20

2 lentelė. Bendras paplatintų ir nepaplatintų balsių *i, u* skaičius prieškirtiniame skiemenyje

Balsiai	A.B.		LKT		Autoriaus tekstas	
	%	n	%	n	%	N
Abs. ž. pr.	100%	visi	93,7%	112	36%	532
Neabs. ž. pr.	64,4%	264	86%	179		
Abs. ž. pr.	74,6%	51	75%	44	40%	271
Neabs. ž. pr.	35%	142	76%	189		

3 lentelė. Prieškirtiniame skiemenyje nepaplatintų ir paplatintų balsių *i, u* skaičius autoriaus tekstuose

	i	ė	u	o
Kriukai	16	9	10	12
Moniūnai	7	18	7	7
Pikčiūnai	10	5	7	6
Klovainiai	18	26	11	19
Vaškai	7	14	4	21
Nemeikšiūnai	14	35	9	25
Linkuva	49	64	18	33
Laiškoniai	6	5	4	7
Megučioniai	28	45	21	20
Blekoniai	6	14	8	8
Šikšniai	3	10	4	6

Naujas tyrinėjimas patvirtino, kad šiaurės panevėžiškių nekirčiuoti siauri ir paplatinti balsiai *i, u* yra fakultatyviniai variantai (nuo jų siaurumo ar platėjimo žodžio reikšmė nesikeičia)⁹. Tekstuose paplatėję variantai pasitaiko maždaug du tris kartus dažniau. Greta esantys garsai šių balsių vartojimo dažnumui lemiamos reikšmės neturi, nors vis dėlto dažniausiai aukšutinio pakilimo balsiai platėja vienskiemeniuose žodžiuose (Pakruojo apylinkių tekstų pavyzdžiuose), prieš neaukšutinio pakilimo balsius, prieš kietuosius priebalsius, pokirtiniuose skiemenyse. Mažiausiai šie balsiai platėja prieš tos pačios kokybės aukšutinio pakilimo balsius, prieš minkštuosius priebalsius.

Abėjonę kelia tik išvada, jog balsių *i, u* ir paplatintų trumpųjų *ė, o* variantų ištakų reikia ieškoti ne tarmės kalbinėje sistemoje, o tarmiškai kalbančio individo socialekte. Šią prielaidą griauna kelios aplinkybės: šis „socialektas“ iš tikrųjų nėra socialektas, nes jį lemia tarmė, o ne jos socialinis sluoksnius (balsius *i, u* platino ir platina visi tarmės socialiniai sluoks-

⁹G.Kačiuškienė, Nekirčiuotų *i/u* ir *ė/o* vartojimas Joniškėlio ir Pakruojo apylinkių rīšliuose tekstuose, *Baltų filologija*, t. IX, Riga. 2000, p. 25–29.

niai – ūkininkai, darbininkai, inteligentai ir t. t.); tai lėmė žiemgalių kalbos substratas, galbūt ir kaimynystė su žemaičių tarme. Ši ypatybė nėra ryški ir skirtingi tyrinėtojai, auditoriai, tekstų šifruotojai nevienodai ją suvokia ir užrašo.

2. Nekirčiuoti žodžio galo balsiai.

Nekirčiuotame žodžio gale buvę trumpieji balsiai *i, e, u, a* kiekybiškai ir kokybiškai redukuojami, pvz., *já·ut's'* „jautis“, *já·ut'* „jautį“. Kai kurios garsų ypatybės rodytų, jog vietoj šių balsių yra mažai tegirdimi „murma-mieji balsiai“ (po minkšto priebalsio – priešakinės eilės, po kieto – užpakalinės eilės):

1) Skardieji priebalsiai prieš priebalsį *s* nesuduslėja: *vàg's'* „vagis“, *grú·ds* „grūdus“.

2) Žodžio gale priebalsis *s* bei *s, š, ž* nesusilieja: *v'òr's'* „viršus“, *gràžs* „gražus“, *saũss* „saūsas“.

3) Priebalsių samplaikos *d, t + s* neverčiamos afrikatomis: *miàds* „medūs“, *ràts* „rątas“ (bet *dešėm'c's'* „dešimtis“).

4) Susidūrus balsiui ir priebalsiams *l, m, n, r, v, j* nesusidaro antrinis dvigarsis, pvz., *didelėm'* „dideliamė“.

Po ilgesnio skiemens (pailginto po jo redukuoto balsio) einantis priebalsis taip pat ilgesnis ir stipresnis.

Redukavus galūnes, balsiai, žodžio gale susidūrę su prieš juos esančiais priebalsiais, sonantais *l, r, m, n, v*, virto skiemeniniais; vėliau tarp minkštųjų priebalsių pradėtas išsprauti priešakinės eilės balsis, o tarp kietųjų priebalsių bei tarp kietojo ir minkštojo priebalsio – užpakalinės eilės balsis. Rytiniame tarmės pakraštyje (Saločiai), ploto viduryje (Vaškai) ir vakaruose (Pašvitinys) kai kuriose vietose tarp kietųjų priebalsių įterpiamas balsis, panašus į *o*, pvz., *àgols* „eglės“.

A.Baranausko tarmių tekstuose yra daug žodžių su galūnėmis iš šiaurės panevėžiškių vietų, kur dabar beveik jų nebėra. Taigi XIX a. tarmė turėjo dar daug galūnės trumpųjų balsių liekanų (tarmės pakraščiuose ir dabar jų nemaža). Kai buvo atitraukiamas kirtis, siaurinami dvigarsiai *em, en, am, an*, galūnės balsiai nebuvo redukuoti ir sudarė atskirą skiemenį (atitrauktinis kirtis visada būna antrajame dvigarsio dėmenyje).

Pirmiausia, matyt, buvo redukuoti tik neturėję kirčio galūnės balsiai. Prieš balsių redukavimą visi galūnės balsiai po minkšto priebalsio buvo išvirtę į vieną balsį: toks virtimas išlikęs A.Baranausko tekstuose, dainose, tarmės pakraščiuose, pvz.: *vėlnis'* „vėlnias“, *karāli* „karalių“.

Žodžio galo priebalsis yra minkštas prieš redukuotą *i*, *e* ar supriešakėjusį balsį ir po priešakinės eilės balsių ar minkštųjų priebalsių (suminkštėjusių prieš redukuotą priešakinės eilės balsį), pvz.: *gāl'* „galiù, gali“, *kár'vès'* „kárvès“, *stāč's'* „stāčias“.

Po užpakalinės eilės balsių *a*, *o*, prieš redukuotus *i*, *e* priebalsis dažniausiai sukietinamas, plg. *išeĩnam* „išėĩname“. Priebalsiai po supriešakinto užpakalinės eilės balsio, priebalsiai *g*, *k* samplaikoje su kitais priebalsiais neminkštėja: *grāž'os* „grāžios“, *juōkt's'* „juōktis“.

Po priešakinės eilės balsių priebalsiai nesuminkštėjo tik po balsio *i* daiktavardžių dviskaitoje (*naktĩm* „naktĩms“, *naktĩmĩs* „*ĩs*, *ĩn* „*ĩs*, *ĩn*“) ir po balsio *ė* veiksmažodžių būsimojo laiko III asmenyje, pvz., *sėdės*.

Kai kurių žodžių (dažniausiai viensiemenių) galinis priebalsis, po kurio nėra nukritęs priešakinės eilės balsis, yra suminkštintas, matyt, dėl minkštumo apibendrinimo ar analogijos. Gretiminės formos su išlaikytais priebalsiais (išskyrus vienaskaitos vietininką) rodo, kad žodžio gale kai kur numetami ir priebalsiai: *dāba/ dabà/ dabàr* „dabar“, *laūka/ laūkan* „laukañ“, *Ø/ Ø·ra* „yrà“; *galvo* „galvojè“.

A.Baranausko tekstuose jokie „murmamieji balsiai“ nežymėti: arba žymėta aiškiai dar išlikusi balsio liekana, arba nieko nerašyta. Ypač įdomus Kriukų pavardės *Ambras*¹⁰, t. y. *Ambrāss* „Ambrāsas“ užrašymas. Jis rodo, kad dviejų priebalsių junginys dažniausiai išlaikytas (*baĩks's* „baĩg-sis“, *mieliaus's* „mieliāusias“¹¹, o kartais jau tada trumpintas.

APIBENDRINIMAS. Apie 1880 m. A.Baranausko terminologija antrųjų rytiečių (šiaurės panevėžiškių) nekirčiuoti balsiai *i*, *u* galėjo būti ir platinami, ir neplatinami, pavyzdžiui, *muzikonts / mozikonts*¹². Buvę trumpieji galūnės balsiai nekirčiuoti išlikdavo arba visiškai iškrisdavo, plg. *d'āszimti / d'āszimt'* „dešimtĩ“ (tas pats pateikėjas ir užrašytojas). Dabar balsių *i*, *u* taip pat fakultatyviai tariami ir paplatinti variantai (dėl bendrinės kalbos įtakos jų kiek mažiau), o trumpieji galūnės balsiai nekirčiuoti išlieka labai retai (išskyrus tarmės pakraščius). Yra kilusi diskusija dėl redukuotų tarmės trumpųjų balsių interpretacijos: vietoj jų žymėti „murmamuosius“ ar nieko nežymėti.

Pirmiau buvo redukuoti neturėję kirčio galūnės balsiai, plg.: *laū.ks* „laūkas“, bet *šāka* „šakà“ (Norvaišiai, Mikniūnai, Lygumai). Prieš redukavimą visi galūnės balsiai po minkštojo priebalsio buvo išvirtę į vieną balsį *i*. Toks atitikmuo likęs A.Baranausko tekstuose, tarmės pakraščiuose, dainose, pvz.: *karā·li* „karālių“, *vėlnis* „vėlnias“.

¹⁰ F.Specht, min. veik., p. 187.

¹¹ Ten pat, p. 144, 145.

¹² Ten pat, p. 125.

Žodžio galo priebalsiai yra minkšti prieš redukuotus balsius *i, e* ar supriešakėjusius *u, a (>i)* ir po priešakinės eilės balsių ar minkštųjų priebalsių: *gàl'* „galiù, gali“, *kár'vès'* „kàrvès“. Išimtis – priebalsių pozicija po užpakalinės eilės balsių *a, o* ir po priešakinės eilės balsių *i, é* daugiskaitos naudininke, įnagininke (*naktím* „naktimìs“), veiksmažodžių būsimąjo laiko II asmenyje (*siděs* „sėdēs“).

Pagalbinės fonologinės priemonės interpretacija skiemenims su redukuotais galūnės balsiais galėtų būti kompromisinis sprendimas: čia šie nežymūs skirtumai tik potencialiai atlieka tam tikrą vaidmenį. Tai tarp įvairių nuomonių kalbininkų galėtų padėti pasiekti kompromisą.

„Murmamųjų“ balsių didesnėje šiaurės panevėžiškių tarmės dalyje dabar dažniausiai nėra. Tuos balsius reikėtų žymėti tik tada, kai jie iš tikrųjų ištariami.

SUTRUMPINIMAI

A.B. – A.Baranausko tarmių tekstai, žr. 1 išnašą.

Abs. ž. pr. – absoliutinė žodžio pradžia.

LKT – Lietuvių kalbos tarmės (chrestomatija), Vilnius, 1970.

n – pavyzdžių skaičius.

Neabs. ž. pr. – neabsoliutinė žodžio pradžia.

t. b. – tolimesnis (kito skiemens) balsis.

Sk. – skiemuo.

THE UNSTRESSED VOWELS OF THE DIALECT OF THE SECOND EASTERNERS FROM ANTANAS BARANAUSKAS UNTIL NOW

Kazimieras Garšva

Summary

Baranauskas called the people speaking the western dialect of Eastern Aukštaičiai the second easterners-the present North Panevėžiškiai. During the life of Baranauskas the dialect was used on both sides of the Lithuanian-Latvian border and did not have any differences. On the basis of dialect texts collected by Baranauskas and all other sources, we may conclude that during 120 years the use of unstressed vowels *i* and *u* (broadened and not broadened) has remained the same. The former short vowels at the end of a word were dropped and in their place no „murmuring vowel“ was pronounced.